

האספן והאגדה

בחודש פברואר האחרון נערכה מכירת המאה בפריז, כאשר אוסף האמנות הנדיר באיכותו של האופנאי האגדי איב סן לורן הוצג על ידי בית המכירות 'כריסטיס'. כל המי ומי בעולם העיצוב הבינלאומי היו באירוע, שהכנסותיו הגיעו ל-490 מיליון דולר - הסכום הגבוה ביותר ששולם עד היום לאוסף פרטי

זוג שרפרפים בעיצוב גוסטב מיקלוס מאוסף זאקן דוסה

של שניים, דיאלוג בין שני אייקונים של התרבות הצרפתית במאה העשרים, שניים בעלי טעם וידע, שניים שהיו שותפים לחיים וליצירה - איב סן לורן, ושותפו לעסקים במשך עשורים וכן זוג לחיים בתקופה מסוימת, פייר ברזה.

ברזה הוא שם דבר בעולם העיצוב והאמנות של פריז, ומאז שמונה לעמוד בראש האופרה המקומית לפני שני עשורים - תפקיד שאותו קיבל באופן אישי מן הנשיא דאז, פרנסואה מיטראן - הפך לאיקונה תרבותית. כשהתבקש ברזה להגדיר את אופנת העילית הפריזאית, ההוט קוטור, הוא עשה זאת בשורה שצוטטה אינספור פעמים מאז: "אופנת העילית היא בדיוק ההיפך מביזנס".

השניים חיו בבתי אחוזה נפרדים בפריז, בתים רחבי ידיים, שהכלילו את האוסף האגדי שנרכש בקפיצה במשך חמישה עשורים והוא מן החשובים והמרתקים ביותר שהוצעו אי פעם למכירה. האוסף כולל ציורים, פיסול, רהיטים, כלי כסף ואובייקטים מעידן

צרפתית, התחיל את חייו בעולם האופנה כבר כנער, כשהיה עוזר לאופנאי העילית כריסטיאן דיור. לאחר מכן הקים את בית האופנה 'איב סן לורן', שינה את אופנת המאה העשרים והטביע את חותמו על המאה ה-21. על השאלה, האם טעם טוב הוא דבר מולד כמו כישרון, יש מחלוקת: יש הסבורים שכן, ויש אחרים הסבורים שניתן לרכשו. יש הסבורים ש'טעם' הוא מושג אובייקטיבי הנושא אמת מוחלטת, ויש הסבורים כי הוא מושג סובייקטיבי, כפי שסבר הפילוסוף הגרמני עמנואל קאנט, שבחיבורו הנחשב לאחת מאבני היסוד של האסתטיקה טען כי אין כללים הקובעים מה יפה, וכי מהותו של היופי איננה ניתנת לשיפוט. ואולם, על דבר אחד נראה שאין ויכוח: מעטים ניחנו בטעם כה נדיר ומפלא כאופנאי האגדי איב סן לורן.

האוסף המרתק באיכותו, אשר הועמד למכירה בחודש פברואר על ידי בית המכירות הפומביות 'כריסטיס', הוא שיעור בטעם, בסגנון וגם בזוגיות. הוא דואט

שכנתי לשולחן בבית קפה בוהמי על שדרת סן

ז'רמן בפריז, מבקרת ספרות בעיתון 'לה מונד', שטחה באוזניו התיירת, את העדכונים החדשים בעיר האורות. לאחר שסיפרה עד כמה סרקווי רע לצרפתים, למעמד הביניים, למעמד העובדים ומוזיז את כל צרפת ימינה, הכריזה שכל אישה צרפתייה, עשירה או ענייה, רוכשת לפחות אחת לחייה בגד של איב סן לורן - האופנאי שנחשב גיבור לאומי כמו נפוליאון, המזוהה עם צרפת כמו באגט ומהווה מקור השראה ליוצרים בכל העולם. איב סן לורן, שהלך לעולמו בקיץ האחרון בגיל 71, הפך לשיחת היום ולנושא החם ביותר בתקשורת הצרפתית בחודש שעבר, שבו התקיימה מכירה פומבית של אוספו הענק משני בתיו בפריז. מכירה זו הוכתרה על ידי העיתונות כ'מכירת המאה', והכנסותיה היו 490 מיליון דולר - הסכום הגבוה ביותר ששולם אי פעם עבור אוסף פרטי. ההכנסות מהמכירה הוקדשו לקרן איב סן לורן לחקר מחלת האיידס.

איב סן לורן, יליד אוראן שבאלג'יר, בן למשפחה צרפתית שהתיישבה במקום כאשר היה קולוניה

בר בעיצוב פרנסואה-קסבר ללן משנת 1964. רכישה זו סימנה את תחילתה של ידידות בין הזוג ללן ואיב סן לורן ופייר ברזה. הבא שהוצב בסלון ביתו של סן לורן נמכר בשלושה וחצי מליון דולר

המכירה הנוצצת משכה אליה את מיטב הגלריסטים, האספנים ונציגי המוזיאונים החשובים בעולם כולו, שמצאו הזדמנות פז לגעת בפריטים שרק לעתים נדירות מגיעים לשוק. בשעה המוקדמת של טרם עלות השחר כבר השתרך תור ארוך של כל מי שביקשו להציץ, ולו לרגע, לנבכי חיייו של האגדה דרך האוסף המפורסם, רגע לפני שיתפזר בעולם כולו ולעד לא יראה עוד בשלמותו

העל, כי אם פרקים בתור הזהב של העיצוב הצרפתי. סן לורן ושותפו בחרו בקפידה אובייקטים בעיצובם של המוכשרים במעצבי צרפת.

עוד לפני שהפציע השחר, עשיתי דרכי מן הגדה השמאלית אל הגרנד פלה, לתערוכה המדוברת ביותר בצרפת. הגרנד פלה, אותו מבנה ענק שנבנה עבור התערוכה הבינלאומית ב-1900, לא נבחר במקרה. הוא לא רק אולם גרנדיוזי דיו כדי להעניק לאוסף הענק מימד גדול מן החיים, אלא גם מסמל את צרפת המתעוררת של ראשית המאה שעברה, צרפת המנסה - ובהצלחה לא מועטה - ליצור מחדש את תדמית המובילה ונותנת הטון בעיצוב העולמי. למרות התאמת המבנה, ניתן לומר שמעצבי התערוכה לא עשו שימוש מזהיר בפוטנציאל האדיר של האולם, ביוצרים מעין חדרים-חדרים בעלי תקרות נמוכות, שלא נתנו רקע הולם לאובייקטים המוצגים.

המכירה הנוצצת משכה אליה את מיטב הגלריסטים, האספנים ונציגי המוזיאונים החשובים בעולם כולו,

טעמו הפרוגרסיבי ויוצא הדופן, שמעולם לא דבק בזרם והקדים את זמנו. בשנות השבעים, כשרק מתי מעט פשטו בעליות הגג אחר פריטים בסגנון הארט דקו, החל סן לורן באספנות אובססיבית של רהיטים ואובייקטים מהמשובחים והמוצלחים שנוצרו בתקופת עושר זו, שנקטעה עם פרוץ מלחמת העולם השנייה.

אוסף העיצוב הנפלא הזה, ברמה ובכמויות שכנראה לא יגיעו לשוק האמנות, כולל מאות רהיטים ופריטים מופלאים שהם חלומו של כל אספן. רובם משנות העשרים והשלושים, מתקופת השיא של סגנון הארט דקו, וחלקם משנות השישים, שבעים ושמונים בעיצוב בני הזוג קלוד ופרנסואה קסבר ללן, שאת עבודתם העריץ סן לורן במיוחד. אוסף סן לורן כלל את כל השמנה וסלתה של תור הזהב בעיצוב הצרפתי של המאה העשרים - פריטים מן הסוג שכבר שנים לא מצוי בגלריות ובמכירות פומביות, אלא כאלה החבויים באוספים פרטיים או שמוצגים מדי פעם בפעם במוזיאונים לאמנות מודרנית ברחבי העולם, ואשר משקפים לא רק את סגנונו וחזונו של מעצב

רומי העתיקה, דרך הרנסנס ועד הפוסט מודרניזם, משקף אספנות מדוקדקת וקפדנית של מחקר וטעם בעל איכויות אינסופיות, ידע מקיף וסגנון חיים שבו האסתטיקה איננה תוספת, אלא היא הגרעין עצמו, לב העניין.

ייצוג לתור הזהב של העיצוב הצרפתי

מבט בצילומי ביתו של לורן חושף הרמוניה מופלאה של פריטים היוצרים את השלם המושלם, אסתטיקה טוטאלית ופרפקציוניזם שבאסיפת חפצים בעלי יופי, עוצמה והיסטוריה. השאיפה לשלמות שבה הצטיין סן לורן, היא-היא שעמדה בבסיס שנים על גבי שנים של חיפוש ולימוד מדוקדקים, שתוצאתם היא האוסף העצום שנגלה במכירה המאוד יוקרתית, אשר ארכה שלושה ימים רצופים וסיפקה הצצה נדירה לטעמו המשובח.

מכל הקטגוריות שמכסות נחם ניכר בתולדות האמנות, נראה שסן לורן השקיע במיוחד באוסף העיצוב המודרני, שכלל בעיקר ארט דקו ופריטים נוספים שנעשו במהלך המאה העשרים - דבר המעיד על

מחיצה עשויה שיבוצי עץ קוביטטיים בעיצוב ז'אן מישל פרנק

שמצאו הזדמנות פז לגעת בפריטים שרק לעתים נדירות מגיעים לשוק, בשעה המוקדמת של טרם עלות השחר כבר השתרך תור ארוך של אנשים, צרפתיים ותיירים, שהציפו את שדרות שאנז אליזה כדי להציץ, ולו לרגע, לנבכי חיו של האגדה, להציץ באוסף המפורסם רגע לפני שיתפזר בעולם כולו ולעד לא ייראה עוד בשלמותו ולגמוע מן הטעם הכה עילאי, שהיה מזוהה עם האופנאי הדגול.

מתוך האוסף העצום משכו את תשומת לבי מספר פריטים הראויים לציון. צמד האספנים אהב במיוחד את עבודתו של המעצב הצרפתי ז'אן מישל פרנק, שהיה חבר בחוג הסוריאליזם של ג'אקומטי - אותו מעצב יהודי שנאלץ לנטוש את צרפת בזמן משטר וישי האנטישמי, עבר לניו-יורק ושם איבד את עצמו לדעת. פרנק היה מעצב פנים שיצר רהיטים כפסלים, ויצירותיו הפיטיות צופו בחומרים משובחים ויוצאי דופן כגון עור כרישים ויריעות קלף והעניקו את הפן המינימליסטי, האבסטרקטי ויש הטוענים הסוריאליסטי, לעיצוב הצרפתי בין שתי מלחמות העולם.

רהיטיו של פרנק הם מן המבוקשים ביותר על ידי אספני ארט דקו, והייצוג שלהם באוסף סן לורן יוצא דופן בכמותו. אהבתי במיוחד את זוג שולחנות הקפה המצופים בפסיפס אריחי מייקה - אבן יוצאת דופן בגוונים עמוקים של חום, שבדרך כלל שימשה

שרפרף עץ בעיצוב פייר לגרן משנות העשרים בהשראת שרפרפים אפריקאיים

כיסא בעיצוב איילין גריי עבור האופנאי זאק דוסה משנת 1920 שנמכר ב-24 מליון דולר

בחירתי האישית הייתה שרפרף עץ קטן ודי נחבא אל הכלים בעיצוב פייר לגרן, שלצערי נמכר בסכום אגדי של מעל לחצי מיליון דולר וכך לא יכול היה למצוא את דרכו לסלון ביתי. לגרן היה מעצב מיוחד במינו בנוף תקופת הארט דקו, שעסק בעיקר בעיצוב כריכות ספרים עשויות עור בעיצובים גיאומטריים וצבעוניים, שמזכירים לעתים את ציורי הקוביסטים פאבלו פיקאסו וג'ורג' בראק

פסל ישיבה בעיצוב קלווד ללן משנת 1974

כחומר לאהילים. רק שמונה שולחנות כאלה נוצרו בסטודיו של ז'אן מישל פרנק בפריז, טוענים המומחים. כל אחד מן השולחנות נמכר בסכום הגבוה מ-400 אלף דולר.

כיסא דרקון ב-24 מיליון דולר

היהלומים שבכתר היו, ללא ספק, זוג שרפרפים עשויים לכה אדומה בעיצוב גוסטב מיקלוס, וכיסא בעיצוב איילין גריי, שנרכשו על ידי סן לורן במכירה הפומבית המיתולוגית של אוסף אופנאי העל ז'אן דוסה. דוסה יצר את אחד הפרקים המרתקים והמוצלחים ביותר בתולדות העיצוב הצרפתי, כשהזמין רהיטים מודרניסטיים מהכישרונות הבולטים והבלתי ידועים בפריז עבור ביתו, עוד לפני שסגנון הארט דקו כבש את צרפת. הוא היה החלוץ, הראשון ובעל החזון, שהאמין כי החל העידן המודרניסטי.

אינספור מאמרים נכתבו על האופנאי שגילה את העיצוב המודרניסטי הצרפתי, שהיה אך בחיתוליו, והזמין את כל אותם כישרונות צעירים - שלאחר מכן הפכו למובילים במעצבי צרפת - ליצור עבורו רהיטים, אותם הציב בביתו ובסטודיו האופנה שלו בפריז בשנים 1910-1913. בנובמבר 1972 השתתף איב סן לורן במכירה הפומבית של אוסף דוסה, שהפכה מאז לאבן דרך באספנות עיצוב המאה העשרים. רוב הרהיטים מצאו דרכם לבית רוקפלר בניו-יורק ועשו היסטוריה במכירה בשלהי שנות השמונים, ושניים מהם עמדו במרכז תשומת הלב במכירה בחדש שעבר. כיסא הדרקון של איילין גריי נוצר בציפוי לכה בטכניקה יפנית, שאותה למדה גריי כשהגיעה בצעירותה לפריז. כשהורד הפטיש על כיסא זה והוכרז הסכום של 24 מיליון דולר, עמדה תדהמה באולם, שהכיל את כל המי ומי בעולם העיצוב הבינלאומי. זהו המחיר הגבוה ביותר ששולם אי פעם על פריט עיצוב.

ואולם, היצירה הגרנדיוזית ביותר וזו שמצביעה על איב סן לורן ופייר ברזה כפטרונים של אמנות, היא דווקא סדרה של 13 מראות ענק, שאותן הציבו בחדר המוסיקה על גבי קירות שחורים - מראות שהקנו

מכל הקטגוריות שמכסות נתח ניכר בתולדות האמנות, נראה שסן לורן השקיע במיוחד באוסף העיצוב המודרני, שכלל בעיקר ארט דקו. בשנות השבעים, כשרק מתי מעט פשפשו בעליות הגג אחר פריטי ארט דקו, החל סן לורן באספנות אובססיבית של רהיטים ואובייקטים מהמשובחים והמוצלחים שנוצרו בתקופת עושר זו, שנקטעה עם פרוץ מלחמת העולם השנייה

בחירת האישית הייתה דווקא שרפרף עץ קטן ודי נחבא אל הכלים בעיצוב פייר לגרן, שלצערי נמכר בסכום אגדי של מעל לחצי מיליון דולר, וכך לא יכול היה למצוא את דרכו לסלון ביתו. פייר לגרן היה מעצב מיוחד במינו בנוף תקופת הארט דקו המאוד יצירתית בפריז. הוא עסק בעיקר בעיצוב כריכות ספרים עשויות עור בעיצובים גיאומטריים וצבעוניים, שמזכירים לעתים את ציורי הקוביסטים פאבלו פיקאסו וג'ורג' בראק. לגרן עיצב גם מספר מאוד מצומצם של רהיטים, שרובם ככולם נוצרו תוך השפעה עמוקה מהתרבות הטקסטיל של המושבות באפריקה השחורה, אשר שימשו מקור השראה לציור בתקופה זו. כמו אמנים בני דורו, גם לגרן נשבה בקסמה של אפריקה ובעיקר בשפה ובחומרים המאוד פרימיטיביים, שאותם הטיב לתרגם לשפה אישית וייחודית.

בשיחה שקיימתי עם הלין סרה מהמחלקה לעיצוב המאה עשרים ב'כריסטיס', הוא השווה את אוסף סן לורן לאוסף דוסה, שגם הוא היה פטרון של עיצוב אוונגרדי במסורת הצרפתית, שכמו סן לורן העריץ את המלכותיות שבעיצוב, את המלאכה, החומרים המשובחים והעיצוב הייחודי והחדשני, שנכנס למילון העיצוב המודרני. עבורי, ייחודו של אוסף סן לורן הוא דווקא בביטוי של תשוקה עזה ליופי ואסתטיקה וידע מעמיק, שנולדו בעקבות טעם עילאי וסגנון נדיר.

הכותבת היא חוקרת ומרצה בתחום תולדות העיצוב וכן עוסקת בייעוץ לאספנות פרטית.

לחדר גוון תיאטרלי, מלכותי, ברוקי, ויחד עם זאת צרפתי. נראה כי בבחינה זו לקחו בני הזוג את תפקיד הפטרון הצרפתי במסורת המלכותית של המאה ה-18, כשהזמינו את אחת היצירות המרשימות ביותר בעיצוב הפוסט מודרני הצרפתי. מערכת היחסים ביניהם לבין זוג הפסלים קלווד פרנסואה קסבר ללן, שעיצבו את המראות, הפכה לחברות בת חצי עשור, שנסתיימה עם מותם של לורן ושל פרנסואה קסבר בשנה שעברה.

בני הזוג היו יוצאי דופן באמנות הצרפתית. הם עבדו ביחד חצי עשור, כשקלווד יוצרת תכשיטים ורהיטים בעיצוב נשי, ברוקי ומעודן, ואילו בעלה פרנסואה קסבר, בעזרת ידע טכני עצום בעבודה במתכות ובעיקר בפלדה, יצר עיצובים גבריים גדולי ממדים ופיסוליים. כבר בשנות השישים הזמינו בני הזוג סן לורן וברזה מהפסל האוונגרדי בר עשוי

פלדה עבור הספרייה. עשור מאוחר יותר הזמינו את סדרת המראות, שנמכרה בשניים וחצי מיליון דולר. בארוחת ערב פרטית בפריז ישבו קולגות וגלריסטים צרפתיים ואמריקנים לארוחת גורמה צרפתית. השיחה נסבה, כמובן, על אוסף סן לורן - נושא השיחה הפופולארי ביותר בימי שהותי בעיר. שכני לשולחן, גלריסט מכובד מניו-יורק, הכריז כי זה שירכוש את כל המראות יוכל להרוויח הון אם רק יפרק את הסדרה וימכור אותה כפריטים בודדים.

שולחן קפה בעיצוב ז'אן מישל פרנק משנות העשרים

צמד האספנים אהב במיוחד את עבודתו של המעצב הצרפתי ז'אן מישל פרנק, שהיה חבר בחוג הסוריאליזם של ג'אקומטי. פרנק היה מעצב פנים שיצר רהיטים כפסלים ויצירותיו הפיזיות, שצופו בחומרים משובחים ויוצאי דופן כגון עור כרישים ויריעות קלף, העניקו את הפן המינימליסטי, האבסטרקטי ויש הטוענים הסוריאליסטי, לעיצוב הצרפתי בין שתי מלחמות העולם